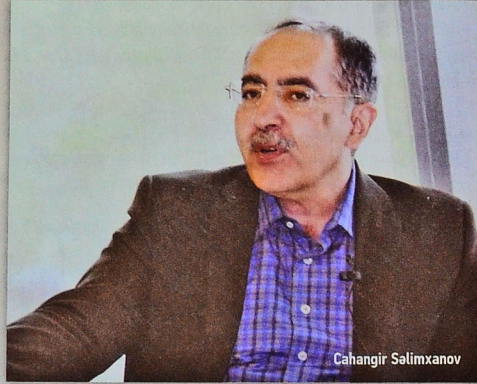

Nəsimi Festivalı: poeziya, incəsənət, mənəviyyat...

İmadəddin Nəsiminin ruhu birmənalı şəkildə şad və rahatdır. Son iki ildə buna əminliyimiz uğurla baş tutan Nəsimi Festivalı səbəbindən tamamilə möhkəmləndi. Festivalın əlaqələndiricisi, əməkdar incəsənət xadimi Cahangir Səlimxanovla söhbətimizi sizə təqdim edirik.

Cahangir Səlimxanov

– Festivalın artıq ikinci dəfə baş tutması, yəqin ki, Nəsiminin adı ilə bağlı olan ilk irimiqyaslı tədbir olaraq müəyyən qənaətlər, təcrübə vərdişləri formalaşdırıb. Elədir, Cahangir müəllim?

– Bəli, əlbəttə. Keçən il seçilmiş istiqaməti davam etdirməyə çalışdıq. Bu istiqamət nədir? Nəsiminin dünyagörüşünə, poeziyasına, təfəkkürünə daha həssas, daha dərinlən yanaşmaqdan ibarətdir. Ölkə Prezidentinin 2019-cu ili "Nəsimi ili" elan etməsi, şübhəsiz, son dərəcə mühüm və qürurverici qərardir. İlboyu baş tutan tədbirlər ayını sübutdur ki, Nəsimi ənginliyinə baş vurmaq istəyənlərin sayının çoxluğu, yuxarıdan verilmiş sərəncam insanların ürəkdən gələn bir hissindən xəbər vermişdir, çünki saysız-hesabsız müxtəlif səpkili tədbirlər bu çağırışa cavab olmuşdur. İdeya müəllifi Heydər Əliyev Fondunun vitse-prezidenti Leyla Əliyeva olan Nəsimi Festivalı dahi şair-mütəfəkkirin ideyalarının müasir dünyada təcəssümünü nəzərdə tutur və 2019-cu ildə Nəsimi ilinin ən əhatəli və əlamətdar hadisəsi oldu. Festival öz qarşısında belə suallar qoyur: Nəsiminin düşüncəsində bizi bu gün hansı məqamlar daha çox duyğulandırır, şövləndirir? Nəsimi bu gün bizim müasirimiz olsaydı, hansı mənəvi problemlər onu düşündürərdi? Festivalın proqramı üç sütun üzərində qurulur: poeziya, incəsənət və mənəviyyat. Festivalın proqramı bu üç amili tam dolğunluğu ilə ifadə etməyə köklənib. Festivalın məqsədi onu yalnız Nəsimini xatırlayan, memorial bir tədbir kimi keçirtmək deyil, həm də şairin fikirlərini yaşatmaq, onu narahat edən məsələlərin müasir dünyamızda düzənli olub-olmamasının fərqinə varmaq. Onu da qeyd etməliyəm ki, Leyla Əliyeva nəinki

festivalın təşəbbüskarı və rəhbəri, həm də onun fəal iştirakçısı kimi töhfəsini vermişdir: şairə olaraq – Maqsdad İbrahimbəyov Yaradıcılıq Mərkəzində göstərilən "Leyla. Fons Vitae" adlı poeziya teatri tamaşasında, ideya müəllifi və film prodüseri qismində – Bakı Marionet Teatrı məkanında nümayiş olunmuş rusiyalı rejissor Oleq Şommerin "Pəncərə arxasında işıq" adlı sənədli filmində.

– **Konsepsiyani, təşkilati işləri quranda örnək, nümunə olaraq istinadlarınız oldumu?**

– Keçən il, ilk dəfə festivalı hazırlayarkən beynəlxalq təcrübəyə istinad etməyə cəhd etdik, amma bir analog tapa bilmədik ki, onu nümunə kimi seçək. Mənəviyyat mövzusunda köklənmiş bu qədər dolğun, çoxsahəli heç bir tədbir mövcud deyil. Düzdür, ayrıca musiqi festivalları, beynəlxalq kino mükafatı, yaxud cisim, zəka və ruh vəhdəti mövzusunda festivallar tapdıq, hətta onların bir neçəsi ilə əməkdaşlıq sazişləri bağladıq, onların nümayəndələrini ölkəmizə dəvət etdik – məsələn, "Lux Festival" (Finlandiyanın paytaxtı Helsinkidəki Işıq festivalı), Mərkəşin Fəş şəhərindəki Dünyanın Ruhani Musiqisi Festivalı, Hindistanın Mumbay şəhərində keçirilən "Ruhaniyyat" Musiqi Festivalı və s.

– **Builk festivalın proqramı təbii ki, ötən ilkindən daha rəngarəng olmasa da fərqləndi. Nəzərdə tutduğunuz ab-havanı yarada bildinizmi?**

– Bəli, bundan ötrü bütün imkanlarımızı səfərbər etmişdik. Builk festivalda xarici mədəni qurumlarla əməkdaşlığımız daha da əsaslı oldu və bunun sayəsində biz bir neçə irihəcmli layihəni

festivalımızda nümayiş etdirə bildik. Məsələn, British Council-la əməkdaşlıq sayəsində Böyük Britaniyadan "Candoco" və "Lost dog" qruplarının birgə hazırladığı "Arqonavtlar" beynəlxalq rəqs tamaşası (Azərbaycan, Ukrayna, Gürcüstan ifaçılarının iştirakı ilə) və "Candoco" rəqs qrupunun öz ifasında "Üz-üza" (Face in) və "Kimiz də bilirik" (You and I know) tamaşaları təqdim olundu. Tamaşada fiziki əngəlli olan rəqqaslar yaradıcı imkanlarını parlaq şəkildə nümayiş etdirə bildilər. Festivalın beynəlxalq əməkdaşlığına başqa nümunələr – Estoniyadan Tallin Oğlanlar Xoru, Almaniya Horizonte Ansambli, Çinin Anhui əyalətindən Huicing teatridir. Bütün adlarını çəkdiyimiz yaradıcı heyətlərin festivalda iştirakı tərəfdəş ölkələrdən göstərilən

Festivalın ideya müəllifi, Heydər Əliyev Fondunun vitse-prezidenti Leyla Əliyeva festivalın iştirakçıları ilə

maliyyə dəstəyi ilə həyata keçirilmişdir. Baxmayaraq ki, festival formatı genişmiqyaslı elmi konfransın keçirilməsini nəzərdə tutmurdu, lakin bir neçə kitab təqdimatı, müzakirələr, araşdırma ortamları baş tutdu. Almaniya məşhur nəsimişünas Mixael Hessin "British Petrolium" şirkətinin dəstəyi sayəsində işıq üzü görmüş "Məndə sığar iki cahan..." kitabının təqdimatı və müəlliflə görüş keçirildi. Bu kitab geniş oxucu kütləsi üçün nəzərdə tutulub, sanki Nəsimi dünyası ilə tanışlıq üçün ilkin giriş qapısıdır. Daha bir belə tədbir Birləşmiş Krallıqda yaşayib fəaliyyət göstərən, Orxan Mir-Qasimovun adı ilə bağlı oldu. Onun Nəsiminin ustadı Fəzullah Nəiminin "Cavidannama" əsərini və ümumiyyətlə, hürüflük anlayışlarını araşdıran kitabının təqdimatı da maraqlı müzakirəyə çevrildi. İntellektual axtarışın yüksək zirvələrinə köklənən mühazirələr sırasında rusiyalı psixoloq Aleksey Sitnikovun "Karmalogic. Taleyin 54 qanunu" mövzusunda, ABŞ-dan olan İslam fəlsəfəsinin ən mükəmməl bilicilərindən biri sayılan professor Alan Qodlasın təsəvvüfdə xəttatlıq lövhəsinə dair çıxışları dərin təsir yaratdı, iştirakçıları realitiyin səth arxası məzmunlar barədə düşünməyə sövq etdi. Məşhur italyan şair Davide Rondoni "Bir italyan şairinin Nəsimiyə dair qeydləri" və Londonda yaşayan başqa bir həmyerlimiz

Zeyqəm Əzizovun "Lütfi Zadənin qeyri-səlis məntiq nəzəriyyəsində varlığın qeyri-mükəmməlliyi məfumu" adlı məruzələri ilə Nəsimiyə müxtəlif sahələrdən intellektual paralellər çəkməyə cəhd göstərdilər. Festivalın ayrıca xüsusi nəşri olan "Mətn və kontekstlər" kitabı da böyük marağa sahib oldu. Kitabda Nəsiminin bir qəzalının ətrafında beş ölkədən 16 tədqiqatçı-müəllifin bir-birindən fərqli fikirləri toplanıb. Bu nəşr Nəsimi yaradıcılığının nə dərəcədə çoxşaxəli olmasına, yazıb qoyub getdiyi əsərlərin hər bir kəlməsinin mənə qatlarının necə dərin olmasına ən bariz sübutlardan biridir. Çünki 16 araşdırmaçı bir-birini təkrarlamadan şairin bir qəzalına dair sanki fikir mübadiləsi aparırlar. Həm də poetik yanaşma, oxucu təəssüratı şəkildə yox, əsaslandırılmış dalillərlə fikirlərini çatdırırlar.

Keçən il olduğu kimi bu il də proqramımıza ilk baxışdan Nəsiminin yaradıcılığı ilə heç bir bağlantısı olmayan, son dərəcə müasir sənət təzahürləri də daxil edilmişdi. Başqa sözlə, Nəsiminin özü və onun fəvqəldünya şəxsiyyətindən doğan misilsiz yaradıcılığının əksi... Bunun üçün isə hazır konsert proqramları, sərgilər, tamaşalar nümayiş etdirməklə yanaşı, xüsusi festival layihələrinin hazırlanması da ləzəmdir. Məsələn, Almaniya və Estoniyadan olan musiqiçilərin eyni layihədə

çixış etməsini planlaşdırdıq, bu isə hər iki tərəfin razılığını almaq, onların yaradıcı təzahürləri arasında məntiqi bağlantı tapmaq kimi əlavə zəhmət deməkdir. Ən qədim musiqi ənənələri ilə ən müasir musiqi tendensiyalarının özünü nail olmağa çalışdıq ki, festivalın məramı və səviyyəsi layiqincə ayanılaşsın. Nəhayət, festivalı tamamlayan qala-tamaşa özlüyündə adı bağlanmış konserti deyildi...

“**Bir saatlıq proqramda tamamilə müxtəlif üslub və dövrlərə aid musiqi nümunələri bir araya gətirilmişdi: iki simfonik əsər – onlardan biri son illər ABŞ-da yaşayıb fəaliyyət göstərən bəstəkarımız Rahilə Həsənovanın "Ulduzlara layla", ikincisi – gənc, amma artıq özünün dəstxətini sübut etmiş bəstəkar Ayaz Qəmbərliyə sifariş olunmuş "Mozaik" əsəri, amerikalı caz pianoçusu Dan Təpferin xüsusi elektron vasitələrlə birlikdə improvizə tərzində təqdim etdiyi "Təbii maşınlar" layihəsi və Milli Konservatoriyanın nəzdində "Əsrlərin sədası" qədim musiqi alətləri ansamblının çıxışı!**

Çinin Anhui əyaləti Huijing teatrının iztirablı könül tamaşası

Bu fərqli-fərqli elementləri üzvi surətdə uzlaşdırmaq, hər birinin işində də yeni, eksperimental ünsürlər sınamaq riski var idi. Bir misal gətirirəm: Şərq musiqi mədəniyyəti indi ayrı-ayrı milli musiqi mədəniyyətlərinə bölünmüşdür, lakin tarixi mənbələrdən məlumudur ki, qədim dövrlərdə müxtəlif ölkə və bölgələrdən qaynaqlanan musiqi üslubları və nümunələri arasında fəal mübadilə mövcud imiş. Bizim bir neçə ölkənin musiqiçilərini bir layihədə birləşdirməkdə məqsədimiz həmin itirilmiş əlaqələri, qırılmış telləri bərpa edərək yeni musiqi yaradıcılığı təzahürlərini üzə çıxarmaq idi. Beləliklə,

Rəşad Ələkbərov Nəsiminin ruhu, 2019. Sürətli gör, bayan! İla, çünki bayana sığmazam.

bir maraqlı məqam Əfqanıstanı təmsil edən "Zöhrə" Orkestrinə aid oldu. Xanımlardan ibarət bu musiqi kollektivi Azərbaycanda fəaliyyət göstərən iki qadın ifaçılardan ibarət kollektiv ilə – Milli Konservatoriyanın nəzdində "İnci" qanunçalanlar ansambli (rəhbər – Əməkdar artist Təranə Məmmədova) və Bakı Musiqi Akademiyasının nəzdində "Detaché" violinci qızlardan ibarət kollektivlə (rəhbər – Xalq artisti Zəhra Quliyeva) həm birlikdə, həm də hər bir kollektiv ayrılıqda Şamaxıda səhnə bölüşdülər. Onların çıxışı zamanı ifa olunan "Heyratı" zərbi-muğamı ilə bağlı maraqlı bir fakta mən bir neçə on il əvvəl rast gəlmişdim. O fakt ondan ibarət idi ki, əslində, "Heyratı" qədimdə "Heratı Kəbil" adlanmış, yəni Əfqanıstanın Herat və Kəbil şəhərlərinin adı ilə bağlıdır və beləliklə, əfqan şəhərlərinin adını daşıyan musiqi bəstəsi əfqanlı musiqiçilərlə birlikdə ifa olundu. Yeri gəlmişkən, Nəsiminin doğma məskəni olan Şamaxıda daha iki əlamətdar festival hadisəsi baş tutdu. Meysəri kəndində həykəltəraş və rəssam Rəşad Ələkbərovun qeyri-adi təcəssümdə yaratdığı, sanki görünməz cizgilərdən sezen Nəsimi heykəlinin açılışı və Şamaxı Tarix-Diyarşünaslıq Muzeyində "Şamaxı antologiyası" adlanan və Britaniya Kitabxanasında saxlanan, 1468-ci il tarixli əlyazmaya dair sərğinin təqdimatı. Bu sərği üçün xüsusi sifariş olaraq, qədim kitabdakı miniatür lövhələrdən birinin tam əksini Təbrizdə yaşayan ustad sənətkar, professor Kərim Mirzəi yaratmış və həmin mürəkkəb və titrək iş prosesinin videosunu çəkmişdir.

Dünyanın 30-a yaxın kinofestivalında təqdim olunan SIGNIS mü-kafatı mənafeyyətin və dinlərarası dialoqun tərənnüm edilməsinə həsr olunub və Nəsimi Festivalı həmin təşkilatla əməkdaşlıq barədə razılığa gəlmişdir. SIGNIS-in tövsiyəsi ilə finlandiyalı rejissor Aki Kaurismäkinin "Ümidin o biri üzü" filmi də festivalın müxtəlif millətlərdən olan insanlar arasında ümumi dilin tapılması məramı ilə əsləşdi.

Əhalinin yaradıcılığa cəlb olunması və ələlxüsüs mədəni-sosial yönümlü fəaliyyət də festivalın nəzər dairəsindədir. "Designing the hope" (Ümidin yaradılması) adlı layihə çərçivəsində uşaq evində

dörd Şərq ölkəsindən – Mərakeş, İordaniya, İran və Türkiyədən olan gənc musiqiçiləri öz ifaçılıqlarımızla yanaşı ifa etməyə dəvət etdik və nəticə gözlənilməyincədən də məhəşəm oldu! Festival çərçivəsində baş tutan daha iki beynəlxalq əməkdaşlıq misali tanınmış cazzenimiz Salman Qəmbərovun müxtəlif ölkələrdən olan həmkarları ilə eyni zamanda baş tutan ifanı təqdim etməsi idi – fransalı Mişel Qodar, çinli Vu Vey, almaniyalı Marqrit Buxberqer azərbaycanlı tərəf-müqəbilleri sırayla öz musiqi fikirlərini bölüşdülər. Layihənin adının "Səməmi dialoqlar" olması sırf caz musiqisindən gələn bir istiqamətdir – caz ifası "indi və burada" prinsipinə dayaqlandığı halda qeyri-səməmiyyət mümkünsüzləşir. Başqa

böyüyan və məzun evində qeydiyyatda olan gənclər üçün özlərini ifadə edib cəmiyyətdə təsdiq olunmaq imkanı yaradıldı. 30 nəfər yeniyetmə və gənclə məşğələlər, təlim seminarları keçirildi və nəticədə qısaqol idman köynəklərinin üzərinə foto və yazıların çap olunması texnikası öyrədildi və seminarla iştirak edən gənclər bu işi müstəqil yerinə yetirib nümayiş etdilər, bu işə onlara həm bacarıq, həm də maddi gəlir əldə etmək üçün yaradıcı imkan ümidi verdi. Yəqin ki, bu təcrübə onlara gələcək peşə seçimində yol göstərən də ola bilər.

Festivalın bütün tədbirlərindən bir söhbətdə bəhs etmək qeyri-mümkündür, amma daha bir neçəsinin adını çəkmək istərdim: Xalq artisti Nəzakət Teymurovanın Nəsiminin şeirlərinə bəstələnmiş əsərlərdən ibarət "Qəlb aynası" adlı xüsusi konsert proqramı, Kanadadan Par B.L.EUX assosiasiyasının üzvü olan "Klara Furey" müasir rəqs qrupunun ifasında dərin konseptual məzmunlu "Kosmik sevgi" adlı balet tamaşası, İsraildən olan ərəb musiqisini müasir aranjimanda ifa edən "Dudu Tassa & Kuwaitis" musiqi qrupu, türkiyəli rəssam Ahmet Güneştekinin Heydər Əliyev Mərkəzindəki "Yaddaş əlifbası" adlı fərdi sərğisi. Gördüyünüz kimi, çox tədbirlərin elə adını çəkməklə kifayətlənməli oluruq, çünki həm festivalın proqramı olduqca dolğun idi, həm də hər bir tədbirin xüsusi tarixçəsi, mənası, proqrama salınmasının dərin səbəbi var... Nəsimi Festivalı əvvəlcədən belə düşünülüb ki, öz daxilində bir neçə ayrı-ayrılıqda əhəmiyyət kəsb edən layihələri (festival, art-simpozium, müsabiqə) də ehtiva etsin. Belə ki, Qala qəsəbəsinin müxtəlif nöqtələrində keçirilən 4-cü "Daşın nağməsi" Beynəlxalq həykəltərəşliq simpoziumu, 8-ci "Tullantıdan incəsənətə" yenidən emal sənəti üzrə Beynəlxalq art-simpozium, "Danışan divarlar" Beynəlxalq urban art layihəsi dünyanın dörd bir yanından təsviri sənət ustalarını Bakıda əsərlərini yaradıb nümayiş etmək üçün toplamışdır. Paytaxtımızda IRCICA – İslam Tarixi, Mədəniyyəti və İncəsənəti Araşdırma Mərkəzi ilə əməkdaşlıqda bu

"Candoco" və "Lost dog" qruplarının "Arqonavtlar" beynəlxalq rəqs tamaşası

Tədqiqatçı alim Alan Qodlasın xəttatlıq lövhəsi barədə müəhazirəsi (Muğam Klubun həyatında)

il ilk dəfə keçirilən "El Sənəti" Bakı Beynəlxalq Ənanəvi Sənətkarlıq Festivalı "İçərişəhər" Dövlət Tarix-Memarlıq Qoruyucu İdarəsi tərəfindən Nəsimi Festivalı günlərinə təsadüf edilməsini təklif etmişdir. Festival günlərində KiçikGəlArt qalereyasında "Moving verses" (Hərəkətli/təsirli şeirlər) adlı xüsusi seçilmiş beynəlxalq video art proqramı nümayiş olunurdu, festivalda bir neçə ay əvvəl elan olunmuş iki müsabiqə isə Nəsimi poeziyasından ilhamlanan yaradıcı əsərlərin meydana gəlməsinə nəzərdə tutuldu – Azərbaycan Xalça Muzeyinin bilavasitə təşkil etdiyi xalça eskizi müsabiqəsi və Mədəniyyət Nazirliyinin "SÖZ" layihəsi tərəfindən həyata keçirilən poeziya əsərləri müsabiqəsi.

"İrfani sirlər" sərğisi zamanı 10 müəllifin əsəri Şirvanşahlar Sarayı kompleksi boyu müxtəlif məkanlarda yerləşdirilmişdi. Əsərlərlə gözlənilmədən üzləşərkən onların qeyri-adi tərzdə ruh axtarılanı, adı gözlə görünməyən haqiqətlərə qovuşmağa çağırışları tamaşaçı-nı istər-istəməz valeh edir.

– Festivalın məramını son dərəcə dəqiq açıqladığınıza görə təşəkkür edirik. Oxucularımıza, şübhəsiz, aydın olacaq ki, Nəsimi Festivalı şair-mütəfəkkirin şəxsiyyətinin və yaradıcılığının illüstrativ təqdimatını yox, onun ideyalarının inkişafının mənzərəsini nəzərdə tutur və bu da tamamilə nəsimisəyaxq bir yanaşmadır. Burası aydınlıq. Bir də o maraqlıdır ki, festivalda iştirak edən yaradıcı insanlar Nəsimi haqqında nə dərəcədə məlumatlı idilər?

– Festivalın daha bir xeyri o oldu ki, bir çox xarici iştirakçılar həm bu vaxta qədər bələd olmadıqları ölkə ilə, həm də Nəsimi yaradıcılığı ilə tanış oldular. Biz isə, Azərbaycanda yaşayan, Nəsimini sevmə-sevə oxuyanlar, bu dahinin şeir dünyasının dərinliklərindən daha da aqah olduq. ✦

Samirə Behbudqızı